

STANISŁAW ZIĘBA, *Informacyjny wymiar wszechświata,
życia i człowieka*,

Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA 2020, ss. 456

W dziejach światowej nauki, zwłaszcza w kręgu kultury euroatlantyckiej i cywilizacji chrześcijańskiej, podejmowano refleksję nad fenomenem życia. Raz po raz stawiano pytania: Co to jest życie? Jaka jest jego istota, geneza i organizacja? Można powiedzieć, że pytania dotyczące życia są najstarsze w dziejach nauki i kultury i zarazem najnowsze, gdyż są stawiane w dzisiejszych naukach przyrodniczych, i nie tylko. Świadectwem tego jest prezentowana tu książka ks. prof. Stanisława Zięby, emerytowanego profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, wybitnego znawcy problematyki życia w ramach biologii teoretycznej. Przed krótką prezentacją dzieła warto przedstawić sylwetkę jego Autora.

Ks. Stanisław Zięba urodził się 10 sierpnia 1940 r. w Chmielniku k. Rzeszowa. Egzamin dojrzałości złożył w czerwcu 1957 r. w Liceum Ogólnokształcącym w Tyuczynie. W latach 1957-1963 studiował w Arcybiskupim Seminarium Duchownym we Wrocławiu. Studia uwieńczył przyjęciem święceń kapłańskich 24 czerwca 1963 r. we Wrocławiu. W latach 1964-1968 odbył studia specjalistyczne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej w sekcji filozofii przyrody, które uwieńczył uzyskaniem magisterium filozofii. Na tymże Wydziale uzyskał także doktorat, a następnie habilitację. Jako samodzielny pracownik naukowy przez wiele lat był kierownikiem i kuratorem Katedry Filozofii Przyrody Ożywionej i Filozofii Ochrony Środowiska KUL. Zainicjował powołanie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim nowych kierunków studiów: ochrony środowiska, matematyki ze specjalnością informatyczną, architektury krajobrazu i informatyki, które to kierunki stanowiły podstawę utworzenia Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. W latach 1998-2008 był dziekanem tegoż Wydziału, a w latach 2008-2012 prorektorem ds. administracji i finansów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W latach 2014-2017 był zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego w Wyższej Szkole Społeczno-Ekonomicznej w Gdańsku, a od 2017 r. w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Lublinie. Jako pracownik naukowy KUL został członkiem wielu towarzystw i rad naukowych. Jest współredaktorem czasopism „Roczniki Filozoficzne” oraz „Człowiek i Przyroda”, a także redaktorem serii *Ekologia Humanistyczna*. Opublikował wiele prac badawczych z zakresu problematyki bytu ożywionego (istota, geneza i organizacja życia), kosmologii, ochrony środowiska, historii i metodologii

ekologii oraz ekologii humanistycznej. Z ważniejszych publikacji można wymienić: *Rozwój mechanistycznej koncepcji życia w piśmiennictwie francuskim XX wieku* (1986), *Dylematy bezpieczeństwa ekologicznego* (1998), *Natura i człowiek w ekologii humanistycznej* (1998), *Perspektywy ekologii człowieka* (2008), *Życie. Koncepcja energentystyczna* (2013), *Życie. System biologiczny* (2016).

Prezentowana książka ks. prof. Stanisława Zięby składa się z pięciu rozdziałów. We *Wprowadzeniu* Autor nawiązał do swoich poprzednich prac, przypomniał ich główną problematykę i zadeklarował, że obecna publikacja jest komplementarna w stosunku do tych z lat 2013 i 2016. Jej naczelnym wątkiem jest słowo «informacja». Autor podejmuje pytania, czy informacja tkwi u podstaw organizacji świata, czy stanowi istotę życia, czy jest ważniejsza od materii i energii? Przy tak postawionych pytaniach praca Autora tematycznie i strategicznie przybrała charakter interdyscyplinarny (s. 21).

Rozdział pierwszy książki, noszący tytuł *Epistemologiczny wymiar informacji* (s. 31-113), ma charakter sprawozdawczy. Ukazuje w zarysie, kto i w jakim kontekście posługiwał się pojęciem «informacji», dlaczego stało się ono nośne i zostało uznane za podstawową zasadę w procesie organizacji świata.

Przedmiotem rozdziału drugiego, zatytułowanego *Informacyjny wymiar wszechświata* (s. 115-172), jest kosmos w odniesieniu do informacji fizycznej. Autor zarysowuje poglądy uczonych przyrodników na temat powstania – zaistnienia świata. Nieco więcej uwagi poświęca teorii Wielkiego Wybuchu. Skłania się do poglądu, że w uporządkowaniu świata, w jego organizacji główną rolę odegrała informacja.

Rozdział trzeci: *Informacyjny wymiar życia* (s. 173-223) jest refleksją nad rolą informacji w układach biologicznych. Autor zastanawia się, czy informacja stojąca u podstaw organizacji życia ma charakter ilościowy, czy jakościowy. Wspomina tu odkrycie DNA i kodu genetycznego i skłania się do przyjęcia poglądu, że układ biotyczny jest zdolny do zdobywania informacji i przekazywania jej następnym pokoleniom w postaci pakietu informacji, zwanego genomem organizmu.

Ostatnie dwa rozdziały: rozdział czwarty *Rewolucja neolityczna a homo sapiens* (s. 225-279) i rozdział piąty: *Informacyjny wymiar człowieka* (s. 281-352), Autor poświęca człowiekowi. Stawia tezę i podaje za nią argumenty:

W dziejach rozwoju życia na Ziemi zaistnienie człowieka należy uznać jako wielkie wydarzenie, wielkie wydarzenie wymaga przyczyny proporcjonalnej do skutku. W tym wydarzeniu taką przyczyną wydaje się być informacja. (s. 27-28)

Autor deklaruje, że problemy podjęte w pracy należy traktować jako materiał do dalszej dyskusji. Sam zauważa, że można mieć odczucie, że opcją ontologiczną jego pracy jest pewna forma witalizmu, że informacja pełni w niej rolę tchnienia, entelechii. W końcowej partii książki wyraża przekonanie, które może być podsumowaniem jego rozważań:

W świetle informacji usiłujemy spojrzeć na rzeczywistość, na wydarzenia, na procesy, na ukształtowane struktury. Czy w tym momencie możemy orzec, że wiemy więcej? Postęp w nauce następuje różnie, najczęściej skokowo. Naukowcy ogłaszają rezultaty nadań zarówno teoretycznych, jak i doświadczalnych w różnych okolicznościach. Wyniki te stają się przedmiotem dyskusji, czasem się je odrzuca, czasem poprawia, a niekiedy stanowią inspirację do poszukiwań nowych. Nie wiemy, czy koncepcja informacji to pozbawiony znaczenia przystanek na owej drodze zdobywania wiedzy, czy punkt zwrotny dalszych poszukiwań. (s. 371)

Widzimy, że z tych słów płynie wielka pokora wobec rzeczywistości, wobec tajemnicy życia, wobec tajemnic przyrodzonych tego świata.

W konkluzji finalnej można podpisać się pod opinią prof. dr. hab. Andrzeja Grzywacza, recenzenta tej pracy:

Książka prof. dra hab. Stanisława Zięby to dzieło wybitne, starannie przemyślane i przygotowane, wykorzystujące wiedzę i dokonania naukowe bardzo wielu dyscyplin. Argumentacja i dowodzenie tezy o ważnym i niezbędnym udziale informacji (obok materii i energii) w powstaniu oraz funkcjonowaniu wszechświata i bardzo szeroko rozumianej przyrody, w tym człowieka, są przekonujące, rzetelne i wielostronne.

Bp Ignacy Dec